

11.11.2015

turku äbo

Saap.

Anf.

16-11-2015

Dno

64

2015

7/20

Turun kaupungin sosiaali- ja terveystalukunta
Hyvinvointitoimialan kirjaamo
PL 670
20101 TURKU

LASTENSUOJELUN MÄÄRÄAIKOJEN VALTAKUNNALLINEN VALVONTA

ASIA

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) pyytää lastensuojelulain 27 a §:n perusteella kunnilta ja kuntayhtymiltä kaksi kertaa kalenterivuodessa tiedot lastensuojelulaissa säädetyjen määräaikojen noudattamisesta. Toinen valtakunnallinen tiedonkeruu toteutettiin 1.10.2014 – 31.3.2015. THL luovutti keräämänsä tiedot Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle (Valvira). Valvira siirsi edelleen sosiaalihuoltolain 3 §:n 2 momentissa säädetyin toimivaltajaan mukaisesti Lounais-Suomen aluehallintovirastolle Turun kaupungin kyselyyn antamat vastaukset käsiteltäväksi sosiaalihuoltolain mukaisena valvonta-asiana, koska vastausten mukaan laissa säädetyt määräajat olivat ylittyneet.

SELVITYKSET

Turun hyvinvointitoimiala on antanut vastaukset lastensuojelulain mukaisen määräaikojen toteutumisesta THL:lle toisen tiedonkeruujakson päätyttyä huhtikuussa 2015 ja Valvira on siirtänyt asian toimivaltajaan mukaisesti Lounais-Suomen aluehallintovirastolle 3.7.2015.

Aluehallintovirastoon on 7.10.2015 saapunut Turun hyvinvointitoimialan lisäselvitys, jonka ovat allekirjoittaneet Sirpa Kuronen, Minna Virta ja Eira Virolainen.

ALUEHALLINTOVIRASTON RATKAISU JA PERUSTELUT

Ratkaisu

Aluehallintovirasto antaa Turun kaupungille määräyksen noudattaa sosiaalihuoltolain 36 ja lastensuojelulain 26 §:n mukaisia määräaikoja lastensuojeluilmoitusten käsittelyssä ja lastensuojelutarpeen arvioimisessa. Toiminta tulee saattaa määräaikojen mukaiseksi mahdollisimman pian, viimeistään 31.3.2016 mennessä.

Aluehallintovirasto antaa Turun kaupungille huomautuksen siitä, että lastensuojelulain 27 a §:ssä tarkoitetut määräaikojen seurannan ja valvonnan kannalta välttämättömät tiedot eivät ole saatavissa. Aluehallintovirasto kehottaa edelleen kaupunkia korjaamaan puutteet lastensuojelun asiakastietojärjestelmässä.

Aluehallintovirasto seuraa Turun kaupungin lastensuojelulain mukaisten määräaikojen toteutumista seuraavan THL:n toteuttaman valtakunnallisen tiedonkeruun avulla (tiedonkeruujakso 1.4.2015 – 30.9.2015). Mikäli määräaikojen ylityksiä edelleen ilmenee, ryhtyy aluehallintovirasto tarvittaviin jatkotoimenpiteisiin ja harkitsee uhkasakon määräämistä määräyksen noudattamiseksi.

Säädökset

Lastensuojelulain (417/2007) 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Lastensuojelulain 4 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun on mm. pyrittävä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Lastensuojelulain 11 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. Pykälän 2 momentin mukaan lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Lastensuojelulain 31.3.2015 asti voimassa olleen 26 §:n 1 momentin mukaan lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojeluilmoituksen taikka saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Pykälän 2 momentin mukaan lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanottamisesta ratkaistava, onko asian vireille tulon johdosta ryhdyttävä 27 §:ssä tarkoitetun lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen vai onko asia selvästi luonteeltaan sellainen, ettei se johda toimenpiteisiin.

Lastensuojelulain 31.3.2015 asti voimassa olleen 27 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita,

huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Pykälän 2 momentin mukaan selvitys on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta.

Lastensuojelulain 1.4.2015 lähtien voimassa olevan 26 §:n 1 momentin mukaan lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta.

Pykälän 2 momentin mukaan lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve.

Pykälän 3 momentin mukaan lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita.

Pykälän 4 momentin mukaan arvion lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arviointi tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Arvioinnin tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

Pykälän 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnin tekemisessä on noudatettava, mitä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään. Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Lastensuojelulain 27 a §:n 1 momentin mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulee pyytää kunnilta tai kuntayhtymiltä kaksi kertaa kalenterivuodessa 26 §:n 2 momentissa ja 27 §:n 2 momentissa säädettyjen määräaikojen toteutumisen seurannan ja valvonnan kannalta välttämättömät tiedot. Tiedot eivät saa sisältää yksittäistä henkilöä koskevia tunnistetietoja. Pykälän 2 momentin mukaan kuntien ja kuntayhtymien tulee luovuttaa maksutta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle 1 momentissa tarkoitetut tiedot. Pykälän 3 momentin mukaan Terveiden ja hyvinvoin-

nin laitoksen tulee luovuttaa 1 momentissa tarkoitetut tiedot edelleen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sen valtakunnallista ohjaus- ja valvontatehtävää varten.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:n 1 momentin mukaan, kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeesta olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnalliseen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos: 1) henkilö on yli 75-vuotias; 2) henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaista ylintä hoitotukea.

Pykälän 3 momentin mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Pykälän 4 momentin mukaan arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Ikääntyneen väestön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulaissa säädetään. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Pykälän 5 momentin mukaan palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaavalla henkilöllä on oltava palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa tarkoitettu kelpoisuus, ellei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä

vastaavalla viranhaltijalla on oltava mainitun lain 3 §:n mukainen sosiaaliohjeiden kelpoisuus.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 56 §:n 1 momentin mukaan, jos sosiaalihuollon järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan asiakasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin sosiaalihuoltolain vastaista, aluehallintovirasto voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirasto voi velvoittaa kunnan tai kuntayhtymän noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 57 §:n mukaan jos sosiaalihuollon ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta tai kuntayhtymä on sosiaalihuoltolain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menettelyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä aluehallinto-virasto voi antaa kunnalle tai kuntayhtymälle taikka virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle virkamiehelle huomautuksen vastaisen toiminnan varalle. Aluehallintovirasto voi, jos asia ei anna aihetta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Arviointi

Lounais-Suomen aluehallintovirasto on päätöksessään 14.4.2015 LSAVI/3983/05.06.14/2014 antanut Turun kaupungille **huomautuksen** vastaisen varalle siitä, että lastensuojelulain mukaisia määräaikoja on noudatettava **lastensuojelutarpeen selvitysten** valmistumisessa.

Päätöksessään aluehallintovirasto on **kiinnittänyt** Turun kaupungin **huomiota** vastaisen varalle, että lastensuojelulain mukaisia määräaikoja on noudatettava **lastensuojeluilmoitusten** käsittelyssä.

Edelleen aluehallintovirasto on **kiinnittänyt** Turun kaupungin **huomiota** vastaisen varalle asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen edellyttämään **asiakastietojen lainmukaiseen ja oikeaan kirjaamiseen**.

Toisen tiedonkeruun aikana 3235 (3096, suluissa vastaavat luvut 1.4.2014 - 30.9.2014) lastensuojeluilmoituksesta ratkaistiin 2839 eli 87,7 % (2922, 94,4 %) lastensuojelulain mukaisessa määräajassa. Ilmoituksesta 320 (174) ratkaiseminen on ylittänyt määräajan. Käsittelyssä määräajan puitteissa on ollut 55 lastensuojeluilmoitusta ja 21 käsittelyssä olevan ilmoituksen osalta määräaika on ylitetty.

Lastensuojelutarpeen 887 (864) selvityksestä on määräajassa valmistunut 484 eli 54,5 % (565, 65,4 %) ja 187 eli 21 % (299, 34,6 %) selvityksen valmistuminen on ylittänyt määräajan. Kesken olleista selvityksistä 37 on ylittänyt määräajan ja 179 selvitystä oli kesken määräajan puitteissa.

Aluehallintoviraston pyysi selitystä kesken olleiden 179 lastensuojeluselivityksen valmistumisesta määräajassa. Turun hyvinvointitoimialan selityksen mukaan asiakastietojärjestelmästä ei saada tietoa, missä ajassa kyseiset tapaukset on käsitelty. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan valvonnan kannalta on oleellista varmistaa myös kesken olleiden selvitysten tosiasiallinen valmistumisaika. Jos kaikki 179 selvitystä valmistuivat määräajassa, olisi määräajassa valmistuneiden määrä yhteensä 74,7 % kaikista lastensuojelutarpeen selvityksistä, mikä tarkoittaisi noin kymmenen prosenttiyksikön parannusta edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. Tarkemman tiedon puuttuessa em. lukua ei kuitenkaan voida käyttää valvonnassa perusteena.

Turun hyvinvointitoimialan selityksen mukaan määräaikojen ylityksiä on pyritty korjaamaan:

1. Esimiesten ja työntekijöiden ohjeistamisella määräaikojen noudattamiseen ja asianmukaiseen kirjaamiseen.
2. Lastensuojelutyön uudelleen organisoinnilla vuoden 2015 alusta.
3. Tietojärjestelmän ja kirjaamisongelmien selvittämisellä.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan korjaavat toimenpiteet eivät ole parantaneet tilannetta lastensuojeluilmoitusten käsittelyn osalta olennkaan vaan määräajassa ratkaistujen lastensuojeluilmoitusten määrä on lähes 7 % vähemmän kuin ensimmäisen tiedonkeruujakson aikana. Lastensuojelutarpeen selvitysten valmistumisen osalta valvonnassa saadut tiedot eivät ole yksiselitteisiä, eikä kehityksen suuntaa tältä osin voida todentaa.

Selityksessään Turun hyvinvointitoimiala toteaa, että seuraavaan tiedonkeruujaksoon kuuluvana aikana 1.4. – 30.6.2015 päättyneet lastensuojelutarpeen selvitykset on tehty pääosin määräajassa, 63 % tapauksista ja yhden kuukauden palvelutakuun ylityksiä on ollut 23 % tapauksista”. Aluehallintovirasto toteaa, että edellä mainituista luvuista ei voida todeta toimitun ”pääosin määräajassa”. Aluehallintovirasto toteaa, että lastensuojelulain 27 §:n 2 momentin tarkoittama kolmen kuukauden määräaika on ehdoton enimmäisaika. Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen voi kestää enimmäisajaksi säädetyn kolme kuukautta ainoastaan poikkeuksellisissa tilanteissa; esimerkiksi silloin kun joudutaan odottamaan lääketieteellisten tutkimusten valmistumista. Lähtökohtaisesti lastensuojelutarpeen selvityksen tulee valmistua enimmäismääräaikaa lyhyemmässä ajassa.

Turun hyvinvointitoimiala selittää määräajoista viivästymistä asiakastietojärjestelmän kankeudella ja vaikealla hallittavuudella. Aluehallintovirasto toteaa, että tietojärjestelmien toimivuus on viranomaisen huolehdittava ja vastuulla oleva asia, eivätkä viranomaisesta johtuvat syyt voi estää laissa säädetyn määräajan noudattamista.

Lastensuojelun organisaatiomuutos on hyvinvointitoimialan selityksen mukaan tuottanut paljon työntekijävaihdoksia, jolloin asiakkaan asiasta ja asiakkuudesta päättäminen on pitkittynyt. Aluehallintovirasto toteaa, että uuden sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain muutosten toimeenpano on mahdollista toteuttaa asiakkaan edun mukaisesti siten, ettei viiranomaisista johtuvia viivytyksiä laissa säädetyn määräajan noudattamisesta synny esimerkiksi organisaatiomuutosten vuoksi. Aluehallintovirasto painottaa, että jokaisella lastensuojelun asiakkaalla on oikeus saada asiansa käsiteltyä laissa säädettyssä määräajassa. Lainsäätäjä on pyrkinyt määräajoilla varmistamaan sen, että lastensuojeluasiat käsitellään kohtuullisessa ajassa ja lastensuojeluasioiden käsittelyyn kohdennetaan riittävästi voimavaroja.

Turun kaupungin antamien vastausten perusteella lastensuojelu-laissa säädetyt määräajat ovat edelleen ylittyneet eikä tilanne ole parantunut edellisen tiedonkeruun jälkeen.

MUUTOKSENHAKU Tähän päätökseen voi hakea muutosta valittamalla Turun hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus on liitteenä.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Lastensuojelulaki (417/2007) 1 §, 4 §, 11 §, 26 §, 27 § ja 27 a §
 Sosiaalihuoltolaki (710/1982) 3 §, 56 §, 57 §
 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 36 §

LISÄTIEDOT Lisätietoja asiasta antaa tarvittaessa sosiaalihuollon ylitarkastaja Marita Turppa, puh. 0295 018 000 (vaihde).

Johtaja

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Pirkko Pakkala
 Pirkko Pakkala

Marita Turppa
 Marita Turppa

LIITE Valitusosoitus

JAKELU JA SUORITEMAKSU

Päätös Turun sosiaali- ja terveyslautakunta

Päätös on maksuton.

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

VALITUSOSOITUS

VALITUSVIRANOMAINEN

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **Turun hallinto-oikeuteen**.

VALITUSAIKA

Valitus on tehtävä **30 päivän** kuluessa **päätöksen tiedoksisaannista**. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavaan arkipäivään.

Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Viranomaisen katsotaan kuitenkin saaneen tiedon kirjeen saapumispäivänä. Jos tiedoksianto toimitetaan todisteellisesti saantitodistusta tai tiedoksiantotodistusta vastaan taikka haastetiedoksiantona, käy tiedoksianto aika ilmi saantitodistuksesta tai muusta kirjallisesta todistuksesta. Milloin kysymyksessä on sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksi saaduksi kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä.

VALITUSKIRJELMÄN TOIMITTAMINEN

Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa **Turun hallinto-oikeudelle**.

Valituskirjelmän voi toimittaa henkilökohtaisesti tai asiamiehen tai lähetin välityksellä taikka lähettäjän omalla vastuulla postitse tai sähköisesti. Valituskirjelmän tulee olla valitusviranomaisella viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

VALITUSKIRJELMÄN SISÄLTÖ JA ALLEKIRJOITTAMINEN

Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava:

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

VALITUSKIRJELMÄN LIITTEET

Valituskirjelmään on liitettävä:

- aluehallintoviraston päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja tai julkinen oikeusavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

TURUN HALLINTO-OIKEUDEN YHTEYSTIEDOT JA ASIOINTIOSOITTEET:

postiosoite	PL 32, 20101 TURKU
käyntiosoite	Yliopistonkatu 34, 20100 TURKU
puhelinvaihde	029 56 42400
telefax	029 56 42414
sähköposti	turku.hao@oikeus.fi